

★ ΤΑΞΕΙΔΙΩΤΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ★

Η ΚΑΡΡΑΡΑ

(ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΟΝ)

[Διὰν εὐχαρίστως δημοσιεύομεν ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας περὶ τῆς Καρράρας ἧτις εἶνε διὰ τὴν Ἰταλίαν ὅ,τι παρ' ἡμῶν τὸ Πεντέλικόν. Ὁ διαπολεμὴς γλύπτης κ. Σῶχος με τὴν χαριτωμένην ἀφέλειαν, ἧτις πάντοτε τὸν διακρίνει, ἐκφέρει πολυτίμους γνώμας, αἵτινες εὐχόμεθα νὰ ληφθῶσι ἐπὶ σπουδαίαν ἔσπουδον.]

Σ. τ. Α.]

ΚΑΡΡΑΡΑ 27 Νοεμβρίου 1902.

ΙΗΘΟΝ ἀπὸ τὴν Καρράραν ὅχι μόνον διὰ τὰς ἐργασίας μου, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον τὴν πόλιν τῶν μαρμάρων καὶ ὁδηγηθῶ εἰς πολλὰ πράγματα σχετικὰ μὲ τὴν τέχνην μου. Ἐνταῦθα θεωροῦν τὰ μάρ-

μαρα ὡς θησαυρόν, τὸν ὅποιον συστηματικῶς ἐκμεταλλεύονται καὶ ἀπὸ τὸν ὅποιον πλουτίζουν. Ἡ φύσις ἠγνόησε τὸ μέρος τοῦτο μὲ τὸ πολυτίμον προῖόν της, οἱ δὲ κάτοικοι ἐτελειοποιήθησαν εἰς τὴν ἐξόρυξιν καὶ κατεργασίαν αὐτοῦ. Ἀπαξάπαντες οἱ Καρραρεῖοι καταγίνονται εἰς τὰ μάρμαρα, τὰ ὅποια ἀποστέλλονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἐχει δὲ ἡ Καρράρα ἀπέραντα βουνὰ μὲ λατομεῖα μαρμάρων, τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ ἐξαντληθῶν ποτέ. Οἱ σιδηρόδρομοι, οἱ ἐργάται, τὸ σχεδὸν παράλιον τοῦ τόπου καὶ τὸ ὅπως δὴποτε κεντρικὸν τῆς τοποθεσίας συντείνουσιν ὥστε νὰ μὴ φοβεῖται ἡ πόλις νὰ ἐκπέσῃ ποτέ. Δυστυχῶς διὰ τὰ ἑλληνικὰ μάρμαρα, δὲν δύναται κανεὶς νὰ εἴπῃ τὸ ἴδιον, ἀμφιβάλλω δὲ ἂν θὰ ἀξιώθουν ποτέ τοιαύτης φήμης καὶ διαδόσεως. Ὡς πρὸς τὴν ἀνδριαντοποιίαν καὶ τὴν καθ' αὐτὸ γλυπτικὴν καλλιτεχνίαν οἱ Καρραρεῖοι εἶνε μὲν ἐπιδέξιοι μαρμαρογλύπτται, οὐχὶ ὅμως καὶ πράγματι καλλιτέχναι.

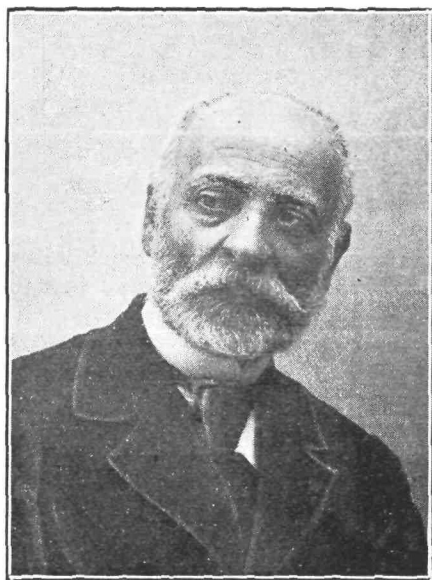
Ἐκτελοῦν συνήθως τὰ ἔργα ξένων καλλιτεχνῶν ἐπὶ μαρμάρου. Οἱ Γάλλοι καλλιτέχναι εἶνε ὑπέρτεροι τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ κόσμου, οἱ δὲ Ἴταλοὶ εὐρίσκονται σήμερον ὑπὸ καλλιτεχνικῇ ἐποψίᾳ εἰς μεγάλην παρακμὴν, μολονότι ἐργάζονται θαυμασίως τὸ μάρμαρον. Ἀλλ' ἡ ἐπιτηδεύουσα μόνη τῆς ἐκτελέσεως δὲν ἀρκεῖ. Τὴν παρομοιάζω ὡς ἐν καλοτυπωμένον καὶ χρυσοδεμένον βιβλίον μὲ ἀνορθόγραφον καὶ ἀσύντακτον κείμενον.

Βεβαίως δὲν ἔχω ἀξιώσεις παρατηρητοῦ, οὔτε τάλαντον δημοσιογράφου διὰ νὰ περιγράψω ὡς πρέπει τὸ μέρος τοῦτο τῶν μαρμάρων. Τολμῶ μόνον ἐν ὀλίγοις νὰ ἐκθέσω τὰς ἐντυπώσεις μου, ὡς ἐνδιαφερομένου διὰ τὰ μάρμαρα. Εἰς τοὺς πρόποδας ἐνὸς βουνοῦ πλησίον τῆς Σπέτσας, ἐκεῖ ἔνθα ἄλλοτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέριζον τοὺς καταβίλους διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ἐργάζωνται εἰς τὴν ἐξόρυξιν τῶν μαρμάρων τῶν πρωρισμένων διὰ τὴν Αἰωνίαν Πόλιν, εὐρίσκεται σήμερον ἡ μικρά, ἀλλ' ὡραία πόλις Καρράρα, ἧτις ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τὸν σταθμὸν τῶν κάρρων τὰ ὅποια ἐστὶ θμενον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ μαρμαροφόρου βουνοῦ διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ μεταφορὰν τῶν μαρμάρων. Ἐκ τοῦ κάρρου λοιπὸν Κ α ρ ρ ά ρ α. Μαρτυρεῖ δὲ τὸ ἐπίσημον τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως τὸ ἐμβλημα τῆς πόλεως τὸ ὅποιον παριστᾷ τροχὸν κάρρου.

Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ Καρραρεῖοι διακρίνοντο ἐν Εὐρώπῃ ὡς μαρμαρογλύπτται, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς ἀληθεῖς καλλιτέχναι τῆς συνθέσεως καὶ τῆς φαντασίας, μολονότι παρήγαγεν ἡ Καρράρα καὶ τινὰς οὐχὶ ἀναξίους λόγου καλλιτεχνίας. Πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὑπάρχει καλλιτεχνικὴ κίνησις ἢ καὶ ἀπλῶς μαρμαρογλύφοι ἔρχονται εἰς Καρράραν καὶ προμηθεύονται μάρμαρα. Ἀπαξάπαντες δὲ οἱ μεγάλοι γλύπται ἐπεσκεψέθησαν ἀπαξ τοῦλάχιστον τὴν πόλιν καὶ τὰ βουνὰ της, τὰ ὅποια τοῖς παρέχουν τὴν ὕλην διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἀπαθτίσουν τὰ ἔργα τῆς φαντασίας των.

Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ τῆς γωνίας μᾶς ὁδοῦ ὑπάρχει οἰκία ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγινώσκειται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή. «Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ κατοίκει ὁ μέγας Μιχαὴλ Ἀγγελος Βοναρότης δόκιμος ἤρχετο εἰς τὰ βουνὰ τοῦ τόπου μας διὰ νὰ ἐκλέξῃ μάρμαρα διὰ τὰ ἀθάνατα ἔργα του».

Ἡ Καρράρα μοῦ φαίνεται ὡς ἐν μεγάλῳ μαρμαρογλυφεῖον· εἴκοσι χιλιάδες ἄνθρωποι καταγίνονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ μάρμαρα. Οἱ λατομοὶ καθ' ἑκατοντάδας ἀναβαίνουν τὸ πρῶτον εἰς τὰ βουνὰ ἐν οἷς κεῖνται τὰ διάφορα λατομεῖα τὰ ὅποια δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ τῆς Τήνου καὶ Πεντέλης, διαφέρουν μόνον ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ εὐκολίαν τῆς ἐξαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς τῶν μαρμάρων εἰς τὴν πόλιν. Ἐννοεῖται ὅτι ὅλη ἡ ἐργασία διεξάγεται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ διὰ τῶν μηχανημάτων. Ἀπὸ τὴν Καρράραν ἐξάγονται 500 περίπου τόνοι ἀκατεργάτων σχιζομένων μαρμάρων· ὑπάρχουν ὅθεν πολλὰ πριονιστήρια τὰ ὅποια νυχθημερὸν σχίζουν μάρμαρον καὶ κινεῖνται ὡς ὕδρμυλοι ἀπὸ τὸν μικρὸν ποταμίσκον Carrione ὅστις διασχίζει τὴν πόλιν. Ἡ φύσις ἠγνόησε καὶ τὴν πόλιν ταύτην διὰ τοῦ μικροῦ τῆς ποταμοῦ καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ὕδωρ ὡς κινήτηριος δύναμις ἠγνό-

Κ. Βουλανάκης

λυνε τὰ πάντα, ὡς καὶ τὸν δι' ἡλεκτρικοῦ φωτισμὸν τῆς πόλεως.

Τὸ κράτος συντηρεῖ καὶ ἰδιαίτερον καλλιτεχνικὴν σχολὴν ἣτις εἶνε ἡ ἀρχαιοτέρη τῆς Ἰταλίας καὶ μία ἀπὸ τὰς διατηρουμένας ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν κυβέρνησιν. Αἱ ἄλλαι τρεῖς σχολαὶ εἶνε ἡ τῆς Ρώμης (St. Luca), ἡ τῆς Φλωρεντίας καὶ ἡ τοῦ Μιλάνου. Ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ σχολῇ τῆς Καρρόρας διδάσκειται ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, πρωτίστως ὅμως ἡ πλαστικογλυπτικὴ. Οἱ ἐν αὐτῇ μαθηταὶ ἐργάζονται τὴν ἡμίσειαν ἡμέραν εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς μαρμαρογλυπτικῆς καὶ τοιοιτοτρόπως κερδίζουν συγχρόνως τὸ ψωμί των. Εἶνε δὲ ἀπλοῦστατοι νέοι, ματριόφρονες καὶ ὑπερφανεύονται μόνον διὰ τὸ πολῦτιμον προϊόν των καὶ διὰ μερικοὺς γλύπτας οὓς ἐγέννησεν ὁ τόπος των. Ἡ σχολὴ δίδει ἐν βραβεῖον κατὰ τριετίαν καὶ τοιοιτοτρόπως ὁ ἐκλεκτὸς δύναται νὰ σπουδάσῃ καὶ νὰ περιηγηθῇ ἄλλους τόπους. Ὁ ἐκπεσὺς τῶν μαθητῶν τοῦ ἑλληνικοῦ Πολυτεχνείου καὶ ἡ ἡμιμάθεια αὐτῶν εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς τέχνης κάμνει αὐτοὺς δυστυχεῖς καὶ θὰ εἶνε καλὸν νὰ ληφθῇ ἐν μέτρον ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Πολυτεχνείου ἢ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ τόπου μὴς διὰ νὰ μὴ χάνωνται μὲ τὰς ὑψηλὰς ιδέας των καὶ ἀλλάσσουν μετὰ ἐπιτακτῇ σπουδῇ ἐν τῷ Πολυτεχνεῖο τὴν γλυπτικὴν μὲ ἐπαγγέλμα ὅπως ἀσχετον πρὸς αὐτήν. Ἐγνώρισα πρῶην συμμαθητάς μου ἑλληνας οἱ ὅποιοι ἀφοῦ διήνυσαν ἐπὶ ἔτη εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν ἔγιναν κατόπιν καπελάδες, ἀμαξάδες καὶ μπακάληδες, ἐνθ' ἂν ἐμάνθανον τὴν μαρμαρογλυπτικὴν, ὅθ' ἔμενον εἰς τὸ αὐτὸ στάδιον τῆς τέχνης, καὶ θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ βοηθήσιν τὸν πραγματικὸν καλλιτέχνην εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων του. Ὁ μακαρίτης ὁ Δρόσης ἔφερνεν Ἰταλὸν καὶ Ἰταλὸς ἐξετέλεσε τὰ περισσώτερα ἔργα τῆς Ἑλλάδος· οὐδέποτε ἐσκέφθη κανεὶς νὰ μορφώσῃ μαρμαρογλύπτas τελείους καὶ τὸ λέγω τοῦτο μετὰ λύπης μου. Νομίζω ὅτι οἱ μόνοι

ἐκ τῶν δυναμένων νὰ μάθουν καὶ τι εἶνε τὰ μικρὰ παιδιὰ τῶν μαρμαράδων καὶ ἰδίως ὅσα ἔρχονται ἀπὸ τὴν Τήνον ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος καὶ γίνονται μαθηταὶ εἰς τοῦ μαρμαρογλύπτas τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιὰ, τὰ εὐφρόνιστα, πρέπει νὰ προστατεύτῃ ἡ καλλιτεχνικὴ σχολή· ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἀναφανῇ ποτε κανεὶς μεγάλος καλλιτέχνης. Εἰς τὰ παιδιὰ τῶν μαρμαράδων ὑπάρχει παρ' ὅσους οἰκογενειακὴ, ἐνθ' αὖ μερικοὶ νέοι οἱ ἑποιοὶ δὲν εἶδον ποτέ των μάρμαρα καὶ ξυρσοῦν ζωγραφικὴν, γλυπτικὴν καὶ κορμπασμὸν, οἱ τοιοῦτοι δὲν ἔμαθον τίποτε καὶ οὔτε θὰ μάθουν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μεγάλη πράγματα, ἐὰν δὲν ἔχουν φυσικὴν ἰδιοφυίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδιοφυΐα εἶνε σπάνιον πρᾶγμα, διὰ τοῦτο εἶνε εἰς τὴν Ἑλλάδα σπάνιοι οἱ καλλιτέχναι.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΧΟΧΣ

~~~~~

ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΑΓΩΝΙΣΜΑ ΤΗΣ “ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΣ”, ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΕΒΛΗΘΗΣΑΝ ἐν ὧρῳ 27 ποιήματα, ἀνήκοντα εἰς 12 ποιητάς. Ἡ ἐπιτροπὴ αἰσθάνεται νάποιν ἀνακούφισιν πρὸ τοῦ σχετικῶς ὀλιγαριθμοῦ τῶν νεαρῶν ὑποψηφίων ἱππέων τοῦ Πηγάσου, οἱ ὅποιοι ἀφθονοῦν ἐν Ἑλλάδι, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐπικράτειαν. Ἐκ τῶν ὑποβαλόντων ποιήματα ἀποκλείονται οἱ 1)

1) *Ἀεὶ ἀριστεύειν*, 2) *Κοδάχ*, 3) *Χαρμόλαος* (;) 4) *Μαλλιαρὸς* 5) *Μνημοσύνη*, καὶ 6) *Βάρδος* τοῦ Ἐρωτα. ὡς ἀσυνεπεῖς πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ ἀγωνίσματος. Ὡστε ὑπολείπονται πρὸς συναγωνισμὸν 6. Οἱ ἐξῆς: 1) *Ὀρειώδης αἰθήρ* 2) *Ψυχὴ*, 3) *Δορελάν*, 4) *Iota Navarra* 5) *Ἀχιλλεὺς Μοροζίνης*, 6) *Σελίδες ἀπὸ τὰ “Ἀλγη”* μου.

Αἱ Σελίδες ἀπὸ τὰ Ἀλγη, εἶνε σελίδες κατωτέραι πάσης κρίσεως. Ὁ στιχουργὸς στερεῖται πάσης ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν στίχον εἶνε λίαν ἀτυχής. Ἴδου ἐν ἀστεῖον ἀπόγευμα τῆς ποιητικῆς του παιδαισίας :

Ἦθελα νᾶμωνα σταυρὸς νὰ μ' ἔχῃς σιὸ λαμό
τῆς ἐκ γρανίτου σου καρδιάς ν' ἀκούω τὸν παλμό.
Ἦθελα νᾶμουν θάλασσα γαλήνη νὰ σοῦ κάνω
σ' ἂν ἔρχεσαι νὰ κολυμᾷς γὰ νὰ σὲ περιβᾶνω
καὶ νὰ φιλῶ τὰ κάλλη σου τ' ἀσπρὸ χοιρινισμένα

Ἄλλο καὶ τὸ Φθινοπωρινὸν ἄνθος καὶ τὸ Στὸν χρόνον καὶ τὸ Εἰς λευκῶμα φίλον εἶνε δυστυχῶς γνήσια ἀδελφία τοῦ παρατεθέντος Ἦθελα.

Ὁ Ὀρειώδης αἰθήρ εἶνε πρωτόπαιρος εἰς τὴν στιχουργίαν. Τὰ ποιήματά του ὅπως παιδικὰ. Τοῦ Μᾶν τὸ γρόμα ἠμποροῦσε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.